

muzejní kritika | museum review

Monika Mikulášková, foto: Jan Cága, MZM

Svět tajemných baltů v MZM

Výstavní projekt Moravského zemského muzea ve spolupráci s mnoha tuzemskými i zahraničními institucemi představuje v rámci několika výstav českým návštěvníkům historii a kulturu dnešní Litvy, Lotyšska, Estonska a Polska.

Projekt je rozdělen do několika částí. Hlavní část tvořená výstavami **Pobaltí před Balty** a **Od sv. Vojtěcha po Jagellonce** v Paláci šlechtičen probíhá od 4. prosince 2013

do 28. září 2014. Dále je v Paláci šlechtičen realizován **Baltský salon**, který od září 2013 přináší krátkodobé výstavy zejména o historii a kultuře Litvy v rámci jejího předsednictví v Radě Evropy. Po Litvě se tu budou prezentovat další země, jako první z nich od 5. 2. 2014 Lotyšsko, dále však MZM konkrétní program prozatím nezveřejnilo. Podle svých webových stránek připravuje muzeum také přednáškový cyklus zabývající se historií a kulturou pobaltských zemí a odbornou konferenci.



Dětské muzeum MZM připravilo k výstavnímu projektu doprovodný program určený pro vyšší ročníky 1. stupně ZŠ, 2. stupeň ZŠ, SŠ. Ve spolupráci s Filharmonii Brno připravilo MZM na konec února 2014 doprovodný program ve formě dvou koncertů v Besedním domě s názvem **Současná světová klasika z pobřeží Baltu**.

Od 10. 9. 2013 probíhala v přízemí Paláce šlechticů první výstava Baltského salonu i celého projektu nazvaná **Litevská novinářská fotografie**. Výstava představovala nejlepší fotografie přihlášené do soutěže v jednotlivých kategoriích (např. Kultura, Politika či Glamour). Fotografie byly doplněny krátkou informací obsahující název, autora a v některých případech i krátkou poznámku k obsahu. K nahlédnutí byl na výstavě katalog či propagační materiály o Litvě jakožto turistickém cíli nebo obchodním partneru. V prostorách výstavy mohli návštěvníci nerušeně posedět, zakoupit si kávu a užít si tak výstavu v neformálním působícím prostředí, této možnosti mohou návštěvníci využívat u všech výstav Baltského salonu.

Ocenit můžeme tematicky pojatou vernisáž, na které se mohli návštěvníci zaposlouchat do živé hudby.

Litva v poštovní zásilce je název třetí výstavy Baltského salonu, která nahradila tu předchozí 4. prosince 2013, tedy současně se zahájením hlavních výstav Pobaltí před Balty a Od sv. Vojtěcha po Jagellonce. Výstava s podtitulem Přírodní, architektonické a kulturní objekty Litvy zapsané do rejstříků a seznamů UNESCO přinesla zajímavou inspiraci pro prezentaci kulturního a přírodního dědictví prostřednictvím putovních výstav. Výstava sestávala z deseti dřevěných beden, které představovaly jednotlivé litevské památky UNESCO interaktivní a hravou formou. Na malém prostoru z pochopitelných důvodů bez použití jakýkoli sbírkových předmětů přiblížili autoři návštěvníkovi např. archeologické naleziště v Kernavé v průběhu času, atmosféru poloostrova Kurská kosa, ale i nehmotné kulturní dědictví Tradice svátků písní a tanců v Litvě, která zde existuje již od roku 1924, či Baltskou cestu, jež byla zapsána do světového registru programu UNESCO Paměť světa. Autoři využili video, jednoduchou mechaniku i technicky nenáročný

zaměřuje na Lotyšsko. Výstava **Dopisy ze Sibíře napsané na březové kůře**. I přes silné téma odvedenců do sovětských gulagů, patří tato výstava, sestávající pouze z textových panelů, z pohledu muzejního výstavnictví k nepříliš zajímavým počínům.

Pobaltí před Balty, jedna ze dvou hlavních výstav projektu, poskytuje náhled na nejstarší osídlení oblasti Pobaltí. Výstava probíhá od 4. prosince 2013 do 28. září 2014 ve čtyřech místnostech v přízemí Paláce šlechticů. Výstava je otevřena vzpomínkou na doc. PhDr. Karla Valocha DrSc., který zesnul v době, kdy začínal pracovat na několika nových projektech, jedním z nich byla i výstava Pobaltí před Balty. Autoři výstavy věnovali vzpomínce na tohoto významného pracovníka Ústavu Anthropos první místnost z prostor výstavy. Prostřednictvím textu, fotografií, osobních předmětů a promítáním pořadu „Vzkaz Karla Valocha“ vzdávají hold památce jednomu z našich nejvýznamnějších archeologů. Tato velmi vkusně zpracovaná vzpomínka jistě silně emotivně zapůsobí i na návštěvníky, kteří doc. PhDr. Karla Valocha DrSc. a jeho práci dříve neznali. Návštěv-



Druhá výstava Baltského salonu nahradila předchozí výstavu ve stejných prostorách a byla zahájena 24. 10. 2013. Výstava **Mikolajus Konstantinus Čiurlionis: hudba a barvy** představovala život a dílo tohoto litevského umělce prostřednictvím reprodukcí jeho maleb a fotografií. Zajisté geniální a neuvěřitelně produktivní osobnost zde byla představena velmi jednoduchými a základními prostředky muzejního výstavnictví.

prostředky, takovýmto příkladem může být poslední desátá dřevěná bedna se zámekem, která znázorňovala Sbírkou archivu Radvilū a Nasvižskou knihovnu. Informace o jednotlivých památkách se návštěvníci dozvídali z trojjazyčných (čeština, litevština, angličtina) pohlednic umístěných u jednotlivých beden.

5. 2. 2014 byla zahájena další (již čtvrtá) z výstav Baltského salonu, která se tentokrát

ník poté přichází do dalších částí výstavy silně emočně ovlivněn, nevnímá již předměty na pozadí jejich dávné historie, avšak spíše za nimi vidí příběhy lidí, kteří předměty našli, kteří připravili výstavu a zajisté si uvědomí i prestiž instituce s takovou vědeckou základnou, jakou se může pyšnit MZM.

Části výstavy zabývající se již samotnou archeologií Pobaltí vykazují vysokou



odbornost autorů v dané oblasti, kteří nám předkládají významné předměty zapůjčené z institucí z Litvy a Lotyšska v kontextu předmětů z domácího prostředí, autoři využívají diorama, mapy, zajímavě na zemi umístěnou časovou křivku, která se táhne celým výstavním prostorem, i projekci. Bohužel tato výstava vykazuje z hlediska muzejního výstavnictví i několik nedopatření. Velké množství předmětů i velmi drobného charakteru je umísťováno ve výšce pouhých několika centimetrů na úrovni podlahy, což návštěvníkům ztěžuje prohlížení těchto předmětů i čtení jejich popisů, stejně nízko jsou umístěny i popisky dioramat. V textech autoři střídají v českém jazyce označení B. C. a př. n. l. poměrně často, což může návštěvníka zmást. Avšak je nutno u textů vyzdvihnout dvojjazyčnost (česky a anglicky) a reálnou provázanost s vystavenými předměty, na některé z nich text doslovně upozorňuje.

Často se také musíme nejen v oblasti vystavování archeologických nálezů potýkat s otázkou, nakolik dokáží laičtí návštěvníci reálně čerpat informace z předmětů, které nahlízejí bez dalších bližších informací. V první místnosti návštěvník věnuje svou pozornost vitríně s výběrem kamenné industrie z několika zemí. Jednotlivé předměty jsou označeny čísly a pod číslem nalezne návštěvník na popise

umístěné na přilehlé zdi názvy a lokality, odkud předměty pocházejí. Laický návštěvník v této situaci musí zapojit fantazii a domyslet si, k čemu a jak dané předměty sloužili, což je však legitimní muzejně výstavní strategie autorů. Avšak návštěvník s méně živou fantazií či menším zájmem se v tuto chvíli může například soustředit pouze na porovnání jednotlivých předmětů mezi sebou, což mu jednak stěžuje neustále přejíždění zrakem od popisky k předmětu a jednak je takto nabytá vědomost bez pochopení praktického smyslu vystavených předmětů pro laického návštěvníka nepříliš cennou a zřejmě ji v paměti neuchová na delší dobu. Ideální by samozřejmě bylo, kdyby návštěvník okamžitě pochopil, jak byly předměty užívány a zároveň identifikoval i odchylky mezi exponáty, avšak obávám se, že zde již vyžadujeme od laického návštěvníka velmi mnoho.

V poslední místnosti výstavy nabízejí autoři výstavy prostřednictvím projekce jako doplnění k předmětům i fotografie jejich nalezových situací.

Celkově si tak laický návštěvník odnese z výstavy několik málo poznatků o Pobaltí před Balty, ale nejspíše mu v paměti nejvíce utkví životní příběh doc. PhDr. Karla Valocha DrSc.

Výstava Svět tajemných Baltů **Od sv. Vojtěcha po Jagellonce** probíhá ve stejnou dobu jako výstava Pobaltí před Balty, je zaměřena na historický vývoj pobaltských zemí od počátků etnogeneze baltských kmenů až po pád Jagellonců. Výstava se odehrává také v Paláci šlechticů na rozsáhlém prostoru druhého a třetího patra a je členěna do osmi tematických celků: Cesty dávných bohů, V kmenových společenstvích, Christianizace křížem i mečem, Pod plachtami za obchodem, Litva mezi Cařihradem a Římem, Na území řádu, Na poli Grunwaldském, Jagellonci. První dva celky jsou umístěny do druhého patra, zbývajících šest v patře třetím.

Autoři využívají originální předměty tuzemské i zahraniční, textová část je zpracována velmi podrobně a zajisté poslouží i zájemcům či studentům jako zdroj informací. Předměty jsou instalovány jak v přirozených pozicích, tak místy i scénicky (např. zavěšení mečů), autoři používají i originálně zpracované animované filmy, jež rozhýbávají dobou vyobrazení, a vysvětlují návštěvníkům např. průběh bitvy u Grunwaldu. Prostřednictvím hravého animovaného filmu nabízejí autoři výstavy alternativu ke klasickému textovému panelu nejen u bitvy na Grunwaldském poli, ale seznamují takto návštěvníky i s jazykovým vývojem a vývojem etnik v Pobaltí. Texty jsou



ve výstavě provedeny v českém a anglickém jazyce, videa jsou pouze v českém znění.

Autoři výstavy pojali narativní formou též některé popisky, na kterých se nedozvídáme pouze dataci, materiál apod., ale prostřednictvím předmětů nám vysvětlují dobové reálie. Příkladem mohou být meče, které dokládají bouřlivá válečná období či výrobky ze skla a jantaru, jež ilustrují význam obchodu.

Návštěvníci mohou během prohlídky využít průvodců po výstavě v zapůjčovaných tabletech, které obsahují mapu celé výstavy, nabízejí postup výstavou buď podle jednotlivých exponátů, nebo místností, a informace návštěvníkům nabízejí formou mluveného slova, animovaného videa, textu a fotografií.

Interaktivně se mohou zejména mladší návštěvníci zapojit v přízemí před vstupem do výstavy, kde si mohou vyzkoušet archeologické vykopávky navázané na konkrétní předměty s výstavy a pracovní listy, a poté v rámci celé výstavy, ve kteréž jsou umístěny odpovědi na kvízové otázky, pracovní list s kvízem je návštěvníkům nabízen zároveň se vstupenkou. Zejména mladší návštěvníci ocení i možnost potěškat si repliku dobového meče nebo si mohou také například vyzkoušet psát runové písmo.

Bohužel interaktivní prvky a průvodci nebyli nabízeny návštěvníkům již od prvních dní konání výstavy.

Výstavní projekt propaguje MZM klasickými kanály, které běžně v komunikaci s potenciálními návštěvníky používá, jako jsou webové stránky muzea, letáčky, měsíční programy či bannery na budovách muzea. Mimo to také MZM vytvořilo animované video, které zve zejména na dvě hlavní výstavy. Při propagaci svého výstavního projektu se však MZM rozhodlo používat ve svých tištěných propagačních materiálech, tiskových zprávách i na webových stránkách pojmy výstava a expozice jako synonyma. Tato drobnost zajisté neovlivní návštěvnost výstavy, avšak je třeba zdůraznit, že těmito materiály se muzeum neprezentuje jen široké veřejnosti, ale také odborné muzeologické obci.

Svět tajemných Baltů je v ČR jedním z ojedinělých rozsáhlých projektů, který na realizátory zajisté kladl nemalé nároky, a otevírá na našem území málo diskutovaná témata pobaltských zemí, jejich pohnuté historie a fascinující kultury, která je propojena i s naší vlastní. ■





Informational card with text, likely describing the structure or the scene.